

บทที่ 5

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลี

เกษตรกร เป็นส่วนสำคัญในการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรแต่ละคนจะมีกิจกรรมทางเกษตรแตกต่างกันออกไปตามความต้องการของเกษตรกรเองและครอบครัว และตามกำลังความสามารถของครอบครัวที่จะทำได้ กรรรมวิธีในการผลิตการเกษตรขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมหลายด้าน ซึ่งรวมถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพทางกายภาพ ภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนประสพการณ์ และทรัพยากรที่เกษตรกรมีอยู่ (มนู, 2528) การศึกษาในบทนี้จะมุ่งพิจารณาถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลี เพื่อค้นหาปัญหาและศักยภาพของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะมีผลต่อการวางแผนนโยบาย และส่งเสริมการปลูกข้าวสาลี

ในปีเพาะปลูก 2529/30 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามลักษณะการผลิตข้าวสาลี คือ 1) กลุ่มผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่ 2) กลุ่มผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อย การศึกษาในครั้งนี้ ได้มุ่งประเด็นไปที่กลุ่มที่ 2 มากกว่ากลุ่มที่ 1 เนื่องจากกว่าเกษตรกรในกลุ่มที่ 2 นี้ เป็นเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายของการทดสอบการผลิตข้าวสาลีในไร่นาของกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อปรับปรุงเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ทั้งด้านวิชาการ ด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรเพื่อเป็นแนวทางขยายพื้นที่ส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีต่อไป

แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาเกษตรกร กลุ่มที่ 1 ก็ยังมีความจำเป็น แต่การศึกษาในกลุ่มนี้ จะมุ่งประเด็นไปที่ กระบวนการตัดสินใจในการผลิตข้าวสาลี และทัศนคติของเกษตรกร ที่มีต่อการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลี ซึ่งจะกล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ 7

5.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่

ผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่ หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในพื้นที่ขนาดใหญ่มีพื้นที่ปลูก 10 ไร่/คร้วเรือนขึ้นไป และปลูกต่อเนื่องมากกว่า 2 ปีขึ้นไป จากการศึกษาในปีเพาะปลูก 2529/30 พบว่ามีเกษตรกรผู้ปลูกจำนวน 7 ราย พื้นที่ปลูกเฉลี่ย 138.5 ไร่/ราย (ตารางที่ 5.1) อยู่ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย วัตถุประสงค์การผลิตของเกษตรกรกลุ่มนี้ คือผลิตข้าวสาลีเพื่อขายในรูปแบบเมล็ดให้กับโรงงานแปะแซ

ลักษณะของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในกลุ่มนี้โดยภาพรวมแล้วเป็นผู้มีธุรกิจอื่นเป็นหลักและเป็นผู้ที่มีปัจจัยการผลิตมากเพียงพอ เช่น ทรัพยากรที่ดิน ทุน และแรงงานในการดำเนินการ ความรู้ความชำนาญในการผลิตข้าวสาลีได้พัฒนามาจากประสบการณ์การผลิต และจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มผู้ปลูกข้าวสาลีด้วยกัน ทั้งยังมีโอกาสได้เรียนรู้และได้รับคำแนะนำจากนักวิชาการโดยตรง นอกจากนี้แล้วเกษตรกรกลุ่มนี้ยังมีธุรกิจอื่นๆ อีกควบคู่ไปกับการผลิตทางเกษตร

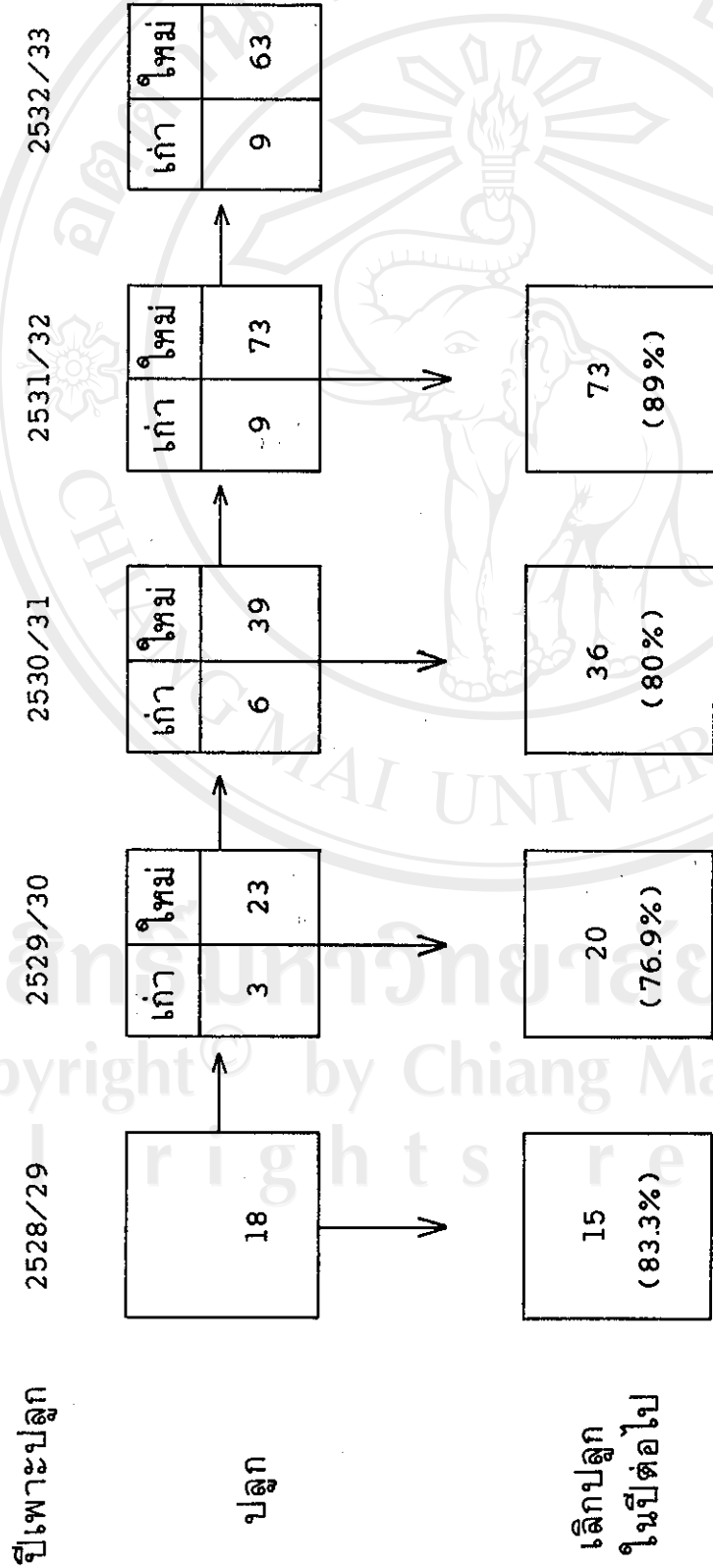
5.2 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อย

ผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อย หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในพื้นที่ขนาดเล็ก มีพื้นที่ปลูกน้อยกว่า 10 ไร่/คร้วเรือน และเป็นพื้นที่เป้าหมายของโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลี ของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งในปีเพาะปลูก 2529/30 พบว่ามีผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อยใน อำเภอฝาง ในปีเพาะปลูก 2529/30 จำนวน 26 ราย ในปีเพาะปลูก 2530/31 มีผู้ปลูกข้าวสาลีจำนวน 45 ราย ปีเพาะปลูก 2531/32 มีผู้ปลูกข้าวสาลีจำนวน 82 ราย และในปีเพาะปลูก 2532/33 มีผู้ปลูกข้าวสาลีจำนวน 72 ราย ร้อยละ 84 ของเกษตรกรที่ปลูกข้าวสาลีในช่วงปี 2529-2531 ได้เลิกปลูกในฤดูเพาะปลูกต่อไป (ภาพที่ 5.1) การศึกษาในส่วนนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อจะหาปัจจัยที่เกี่ยวกับการตัดสินใจปลูกหรือเลิกปลูกของเกษตรกร ได้ลึกซึ้งขึ้น และเกษตรกรผู้ตอบคำถามเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครัวเรือนกลุ่มของเกษตรกรทั้ง 2 ได้แก่

ตารางที่ 5.1 รายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในปีเพาะปลูก 2529/30 และผู้เลิกปลูก

รายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลี อ.แม่สาย จ. เชียงราย	ปีที่เริ่มปลูก	พ.ท. ปลูกปี 2529/30	ผลผลิตปี 2529/30	หมายเหตุ
1. นายบุญเลื่อน อินทวงศ์	2508	180 ไร่	18,000 กก.	-
2. นายประเทวี ช่อนทรัพย์อนันต์	2520	300 ไร่	18,000 กก.	-
3. นายเทวา ดุสิตนิมิตร	2519	130 ไร่	-	ไม่เก็บเกี่ยว
4. นายอาทิตย์คาน ไทยอนันต์	2521	80 ไร่	9,600 กก.	-
5. นายไสลยนต์ ศรีสมุทร	2522	100 ไร่	-	ไม่เก็บเกี่ยว
6. นายวิมล เียงไฟบูลย์	2520	100 ไร่	2,400 กก.	-
7. นายเพนซ่า อันเบอร์โต	2520	80 ไร่	13,000 กก.	-
8. นางสมบูรณ์ แก้วหลวง	2509	-	-	เลิกปลูกปี 2528
9. นายเลี้ยงกัง แซ่ตั้ง	2519	-	-	เลิกปลูกปี 2528
รวม	-	970 ไร่	61,000 กก.	

ที่มา : จากการสำรวจในเดือน พฤษภาคม 2530

ภาพที่ 5.1 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในปีเพาะปลูก 2528/29 - 2532/33 อ.ฝาง จ.เชียงใหม่

ที่มา : จากการสัมภาษณ์

5.2.1 ศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในปีเพาะปลูก 2529/30 จำนวน 26 ราย เป็นผู้ที่เคยปลูกในปี 2528/29 มาก่อนจำนวน 3 ราย และผู้ปลูกใหม่จำนวน 23 ราย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้เคยปลูกข้าวสาลีแต่เลิกปลูกในปี 2529/30 ซึ่งมีจำนวน 15 ราย และกลุ่มผู้ไม่ปลูกข้าวสาลีในพื้นที่ใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ปลูกในปี 2529/30 จำนวน 26 ราย กระจายใน 4 ตำบล (ภาพที่ 5.2) เพื่อให้เห็นภาพรวมของเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม และเพื่อหาประเด็นสำคัญอันอาจจะมีผลต่อการตัดสินใจปลูก หรือเลิกปลูก หรือไม่ปลูกข้าวสาลีของเกษตรกร

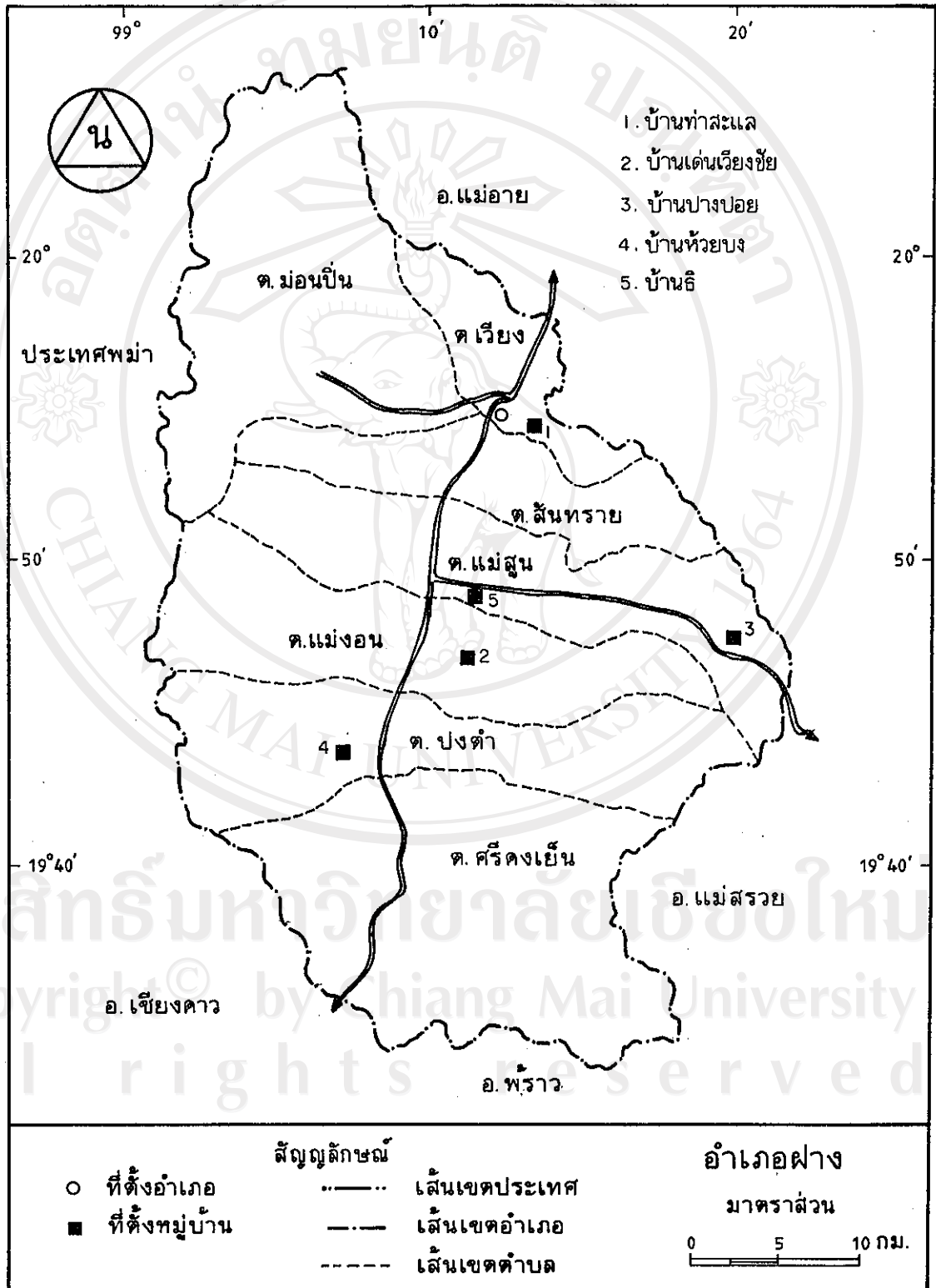
5.2.2 ผู้ปลูกข้าวสาลีต่อเนื่องจากปี 2530-2532 จากการรวบรวมรายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลี ของสำนักงานเกษตรอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และจากการสำรวจในพื้นที่ พบว่ามีจำนวน 9 ราย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับเกษตรกรผู้เคยปลูกข้าวสาลีในปีเพาะปลูก 2529/30 ปีเพาะปลูก 2530/31 และปีเพาะปลูก 2531/32 แต่ได้เลิกปลูกไปแล้ว ซึ่งมีจำนวน 129 ราย ในการศึกษานี้ได้สุ่มตัวอย่างร้อยละ 30 ของผู้เลิกปลูก ดังนั้นตัวอย่างของเกษตรกรกลุ่มนี้จึงมี 32 ราย กระจายใน 4 ตำบล (ภาพที่ 5.3) เพื่อชี้ประเด็นสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกต่อเนื่อง หรือเลิกปลูกข้าวสาลี

ผลการศึกษาผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อย

ลักษณะทางสังคม

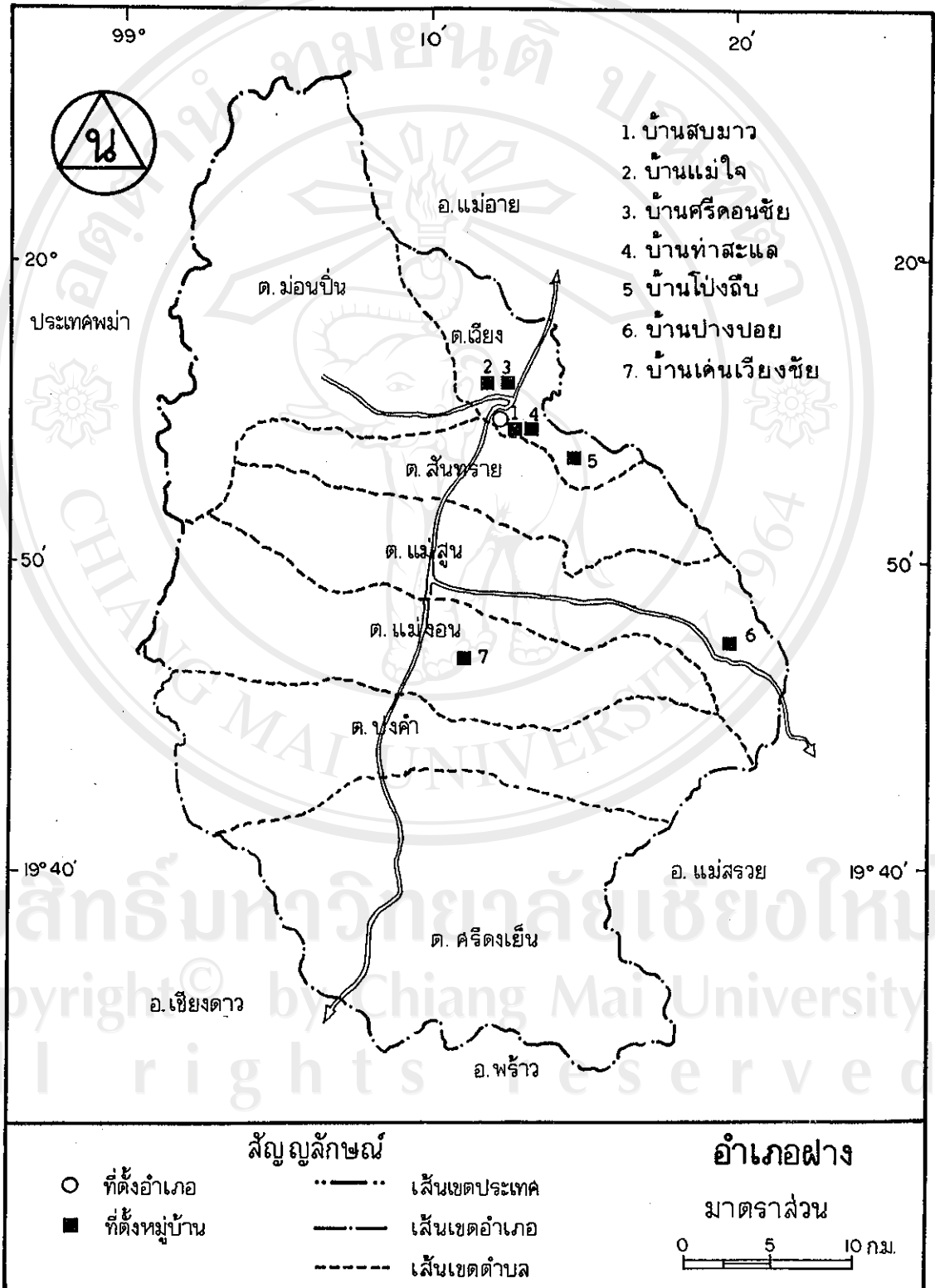
ลักษณะทางสังคมรวมความหมายถึง เพศ ระดับการศึกษา อายุ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ จากการศึกษาลักษณะทางสังคมของเกษตรกรตัวอย่างตามกลุ่มที่ศึกษาพบว่ามี ความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 5.2)

เพศ พบว่าผู้เลิกปลูกในปี 2529/30 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.7 เป็นชายร้อยละ 33.3 ซึ่งสัดส่วนเพศหญิงในกลุ่มนี้จะมีมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการผลิตข้าวสาลีของกรมส่งเสริมการเกษตรในระยะแรกนั้น ได้เห็นการส่งเสริมการผลิตเพื่อ

ภาพที่ 5.2 พื้นที่ศึกษาผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อย ปีเพาะปลูก 2529/30

อ. ผาง จ. เชียงใหม่

ภาพที่ 5.3 พื้นที่ศึกษาผู้ปลูกข้าวลาลีรายย่อย ปีเพาะปลูก 2532 / 33
อ. ฝาง จ. เชียงใหม่

แปรรูปหรือการนำมาใช้ประโยชน์มากกว่าการผลิตเพื่อขาย เพื่อเป็นการวางพื้นฐานให้เกษตรกรสนใจที่จะทำการผลิตบริโภคในครัวเรือน โดยให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นแกนนำแทนเกษตรกรก่อนในระยะเริ่มแรก ซึ่งการส่งเสริมตามนโยบาย ได้เริ่มตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2526/27 เป็นต้นมา จากผลการดำเนินงานพบว่ามีปัญหาความไม่พร้อมหลาย ๆ ด้าน กลุ่มแม่บ้านผู้ร่วมโครงการสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับ ทำให้เกิดการถอนตัวออกไปไม่เข้าร่วมโครงการในปีต่อไป (อาลัย, 2529) แต่การดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมการผลิตข้าวสาลีเพื่อการแปรรูป ก็ยังคงดำเนินต่อไป ในปีเพาะปลูก 2529/30 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยังคงได้รับการชักชวนให้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีจึงมีสัดส่วนของเพศหญิงร้อยละ 30.8 ซึ่งลดลงจากที่เคยเข้าร่วมปลูกในฤดูก่อนเก็บร้อยละ 50 นับตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการผลิตข้าวสาลีเพื่อทดแทนการนำเข้า และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้ดำเนินการค้นคว้าวิจัยด้านเทคโนโลยีการผลิต ให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ประสานงานด้านตลาดรับซื้อผลผลิต เพื่อจูงใจให้เกษตรกรสนใจปลูกข้าวสาลีเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าการส่งเสริมการผลิตเพื่อการบริโภคจะยังคงมีอยู่แต่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีที่เป็นแม่บ้านเกษตรกรก็มีสัดส่วนลดลง เหลือเพียงร้อยละ 22.2 ในปีเพาะปลูก 2532/33 ในกลุ่มผู้ปลูกต่อเนื่อง และในกลุ่มผู้เลิกปลูกที่ศึกษาในปี 2532/33 จะมีสัดส่วนเพศชายสูงถึงร้อยละ 90.6

ระดับการศึกษา จะเห็นได้ว่าไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม จะจบการศึกษามาถึงระดับในระดับประถมศึกษา ดังนั้นระดับการศึกษาน่าจะ ไม่มีผลต่อการปลูกหรือไม่ปลูกข้าวสาลี

ระดับอายุ เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ศึกษามีอายุเฉลี่ยอยู่ในระหว่าง 34-45 ปี ซึ่งจะเห็นว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากอยู่ในวัยทำงานเช่นเดียวกัน ระดับอายุของเกษตรกรจึงไม่น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการปลูกหรือไม่ปลูกข้าวสาลี

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าผู้เลิกปลูกข้าวสาลีจะมีสัดส่วนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มผู้ไม่ปลูกข้าวสาลี และผู้ปลูกในปี 2529/30 เนื่องจากในระยะเริ่มต้นการส่งเสริมของกรมส่งเสริมการเกษตร ได้มุ่งไปที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ตารางที่ 5.2 ลักษณะทางสังคมของเกษตรกรรายย่อย แยกตามกลุ่มที่ศึกษา
ปี 2529/30, 2532/33

หน่วย : ราย (ร้อยละ)

ลักษณะทางสังคมของ ของเกษตรกรตัวอย่าง	ปีเพาะปลูก 2529/30			ปีเพาะปลูก 2532/33	
	ผู้ปลูกปี 29/30	ผู้เลิก ปลูก	ผู้ไม่ ปลูก	ผู้ปลูก ต่อเนื่อง	ผู้เลิก ปลูก
จำนวนเกษตรกร	26	15	26	9	32
1. เพศ ชาย	18 (69.2)	5 (33.3)	20 (76.9)	7 (77.8)	29 (90.6)
หญิง	8 (30.8)	10 (66.9)	6 (23.1)	2 (22.2)	3 (9.4)
2. ระดับการศึกษา					
ไม่รู้หนังสือ	9 (34.6)	2 (13.3)	9 (34.6)	1 (11.1)	-
ประถมศึกษา	16 (61.5)	13 (86.7)	17 (65.4)	7 (77.8)	32 (100.0)
มัธยมศึกษา	1 (3.9)	-	-	1 (11.1)	-
3. อายุเฉลี่ย (ปี)	37.7	34	40	38	45
4. การเข้าร่วมเป็น สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ					
เข้าร่วม	8 (31.0)	14 (93.0)	9 (35.0)	5 (56.0)	22 (69.0)
ไม่เข้าร่วม	18 (69.0)	1 (7.0)	17 (65.0)	4 (44.0)	10 (31.0)

ที่มา : จากการสัมภาษณ์

แต่เมื่อการดำเนินการตามนโยบายนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ การกำหนดเกษตรกรเป้าหมายในการส่งเสริมจึงกว้างขึ้น กลุ่มผู้ปลูกปี 2529/30 ร้อยละ 69 ที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มใด ๆ กลุ่มผู้ปลูกต่อเนื่องมีสัดส่วนการเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมต่างกันเล็กน้อย และกลุ่มผู้เลิกปลูก (2532/33) มีสัดส่วนร้อยละ 69 ที่เข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าการร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นหรือไม่นั้น ไม่น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการปลูกหรือไม่ปลูกข้าวสาลี

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ทรัพยากรพื้นฐาน

ทรัพยากรพื้นฐาน หมายถึง ทรัพยากรที่ดิน ทน และแรงงาน โดยทรัพยากรที่ดินหมายถึง ขนาดพื้นที่ทำกินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ทน หมายถึง ทนที่เป็นตัวเงินที่เป็นรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ซึ่งมาจากรายได้จากพืช รายได้อื่นในภาคเกษตร และรายได้อื่นนอกภาคเกษตร แรงงาน หมายถึง แรงงานเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน มีผลการศึกษาดังนี้ (ตารางที่ 5.3)

ขนาดพื้นที่ทำกิน ผลการศึกษาในปีเพาะปลูก 2529/30 พบว่าเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่มมีขนาดพื้นที่ทำกินอยู่ในระดับใกล้เคียงกันมากคือ เฉลี่ย 14 ไร่/ครัวเรือน แต่ขนาดพื้นที่ทำกินที่สามารถปลูกพืชในฤดูแล้งได้มีความแตกต่างกันกล่าวคือ

ผู้ปลูกปี 2529/30 มีพื้นที่ทำกินที่สามารถปลูกพืชในฤดูแล้งได้เฉลี่ย 10.50 ไร่/ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 71.7 ของพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน และส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ใช้ปลูกพืชไร่ในฤดูแล้งถึงร้อยละ 34.2 ของพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน

ผู้เลิกปลูก มีพื้นที่ทำกินที่สามารถปลูกพืชในฤดูแล้งได้เฉลี่ย 5.67 ไร่/ครัวเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 39.9 ของพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ใช้ปลูกพืชไร่ในฤดูแล้งถึงร้อยละ 35.7 ของพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน

ตารางที่ 5.3 ทรัพยากรพื้นฐานของเกษตรกรรายย่อย แยกตามกลุ่มที่ศึกษา ปี 2529/30, 2532/33

ทรัพยากรพื้นฐาน จำนวนเกษตรกร	ปีเพาะปลูก 2529/30			ปีเพาะปลูก 2532/33	
	ผู้ปลูกปี 29/30 (26 ราย)	ผู้เลิกปลูก (15 ราย)	ผู้ไม่ปลูก (26 ราย)	ผู้ปลูกต่อเนื่อง (9 ราย)	ผู้เลิกปลูก (32 ราย)
ขนาดที่ทำกิน (ไร่/คร้ว เรือน)	14.64	14.20	14.18	17.00	14.07
ขนาดพื้นที่ถดถูล้าง (ไร่/คร้ว เรือน)	10.50	5.67	9.08	12.12	10.93
- พื้นที่ลุ่มถดถู	8.50	5.00	6.40	4.80	11.07
- พื้นที่ลุ่มถดถูล้าง	4.70	0.50	3.40	4.00	8.85
- พื้นที่ดอนถดถู	5.20	8.70	5.98	9.90	2.88
- พื้นที่ดอนถดถูล้าง	5.00	5.07	4.08	6.22	2.08
- พื้นที่ส่วนผล ไม้ถดถู	0.94	0.50	1.80	2.30	0.12
- พื้นที่ส่วนผล ไม้ถดถูล้าง	0.80	0.10	1.60	1.90	-
รายได้รวมต่อปี (บาท/คร้ว เรือน)	22,349.46	25,774.70	26,268.69	24,629.77	47,679.34
- รายได้จากพืช	15,146.77	14,622.83	20,013.77	18,079.77	21,335.75
- รายได้อื่นในภาคเกษตร	657.69	2,000.00	2,275.00	1,420.00	2,120.31
- รายได้อื่นนอกภาคเกษตร	6,545.00	9,151.87	3,979.92	5,130.00	24,223.28
ขนาดคร้ว เรือน (คน/คร้ว เรือน)	5	4	5	4	4
- แรงงานต่อคร้ว เรือน	3	2	3	3	3

ที่มา : จากการสัมภาษณ์

หมายเหตุ : ที่ส่วนผล ไม้ถดถูล้าง หมายถึง ขนาดของพื้นที่ที่สามารถปลูกพืชล้มลุกแซมได้ในถดถูล้าง
รายได้อื่นในภาคเกษตร หมายถึง รายได้จากการขายสัตว์, ให้เช่าพื้นที่,
ให้เช่าเครื่องมือการเกษตร, รับจ้างในไร่นาคคนอื่น ฯลฯ
รายได้อื่นนอกภาคเกษตร หมายถึง รายได้จากการค้าขาย, รับจ้างทั่วไปนอกภาคเกษตร,
ทำงานหัตถกรรม ฯลฯ

ผู้ไม่ปลูก มีพื้นที่ทำกินที่สามารถปลูกพืชในฤดูแล้งได้เฉลี่ย 9.08 ไร่/ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 64 ของพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ใช้ปลูกพืชไร่ในฤดูร้อนร้อยละ 29 ของพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าผู้เลิกปลูกมีพื้นที่ทำกินที่สามารถปลูกพืชฤดูแล้งได้น้อยที่สุด ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรเลิกปลูกข้าวสาลี เนื่องจากเกษตรกรมีทรัพยากรที่ดินจำกัดจึงแสวงหาพืชที่หารายได้หรือผลตอบแทนที่สูงกว่า ในขณะที่ผู้ปลูกปี 2529/30 มีพื้นที่ทำกินที่สามารถปลูกพืชฤดูแล้งได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ จึงมีโอกาสนำพืชใหม่เข้ามาปลูกในพื้นที่ที่มีมากพอ

ผลการศึกษาในปีเพาะปลูก 2532/33 พบว่าผู้ปลูกต่อเนื่องมีขนาดพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 17 ไร่/ครัวเรือน สามารถปลูกพืชในฤดูแล้งได้ 12.12 ไร่/ครัวเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 71.3 ของพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ใช้ปลูกพืชไร่ในฤดูร้อนร้อยละ 36.6 ของพื้นที่ทั้งหมดต่อครัวเรือน ส่วนผู้เลิกปลูกนี้มีขนาดพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 14.07 ไร่/ครัวเรือน สามารถปลูกพืชในฤดูแล้งได้ 10.93 ไร่/ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 77.7 ของพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ใช้ปลูกพืชไร่ในกลุ่มร้อยละ 62.9 ของพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าผู้เลิกปลูกถึงแม้จะมีสัดส่วนของพื้นที่ทำการเกษตรในฤดูแล้งได้สูงกว่าผู้ปลูกต่อเนื่อง แต่พื้นที่ก็เป็นที่ลุ่ม ซึ่งอาจจะปลูกพืชอื่นที่เป็นพืชแข่งขันกับข้าวสาลี ส่วนผู้ปลูกต่อเนื่องนั้น พื้นที่ทำการเกษตรในฤดูแล้ง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอนและพืชแข่งขันมีน้อยกว่า จึงยังคงปลูกข้าวสาลีต่อมา

รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ผู้ปลูกข้าวสาลีปี 2529/30 เป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำที่สุดเฉลี่ย 22,394.46 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้ส่วนใหญ่มาจากการปลูกพืช เฉลี่ย 15,146.77 บาท/ครัวเรือน/ปี รองลงมาคือรายได้อื่นนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 6,545.00 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้อื่นในภาคเกษตรเฉลี่ย 657.69 บาท/ครัวเรือน/ปี

ผู้เลิกปลูก มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 25,774.70 บาท/ปี รายได้ส่วนใหญ่มาจากการปลูกพืช เฉลี่ย 14,622.83 บาท/ครัวเรือน/ปี รองลงมาคือรายได้อื่นนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 9,151.87 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้อื่นในภาคเกษตรเฉลี่ย 2,000.00 บาท/ครัวเรือน/ปี

ผู้ไม่ปลูกข้าวสาลี มีรายได้ต่อครัวเรือนเฉลี่ย 26,268.69 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้ส่วนใหญ่มาจากการปลูกพืช เฉลี่ย 20,013.77 บาท/ครัวเรือน/ปี รองลงมาคือ รายได้อื่นนอกภาคเกษตร เฉลี่ย 3,979.92 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้อื่นเฉลี่ย 2,275.00 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 5.3)

เป็นที่น่าสังเกตว่า รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของกลุ่มผู้ไม่ปลูกข้าวสาลีสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีโอกาสในการเลือกปลูกพืชที่มีการลงทุนสูงและให้ผลตอบแทนในอัตราที่สูงกว่าข้าวสาลีได้ ดังจะเห็นได้จากรายได้จากพืชซึ่งสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ

กลุ่มผู้เลิกปลูก มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงกว่ากลุ่มผู้ปลูกข้าวสาลีปี 2529/30 ถึงแม้ว่ารายได้จากพืชของเกษตรกรกลุ่มนี้จะต่ำกว่ากลุ่มอื่นก็ตาม แต่กลุ่มผู้เลิกปลูกก็มีรายได้อื่นนอกภาคเกษตรสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้เลิกปลูกมีทางเลือกที่จะทำกิจกรรมนอกภาคเกษตรที่ให้รายได้ดีกว่า

ผลการศึกษาของกลุ่มผู้ปลูกต่อเนื่องในปี 2532/33 พบว่ากลุ่มผู้ปลูกต่อเนื่องมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 24,629.77 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้ส่วนใหญ่มาจากการปลูกพืช เฉลี่ย 18,079.77 บาท/ครัวเรือน/ปี รองลงมาคือรายได้อื่นนอกภาคเกษตร เฉลี่ย 5,130.00 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้อื่นในภาคเกษตร เฉลี่ย 1,420.00 บาท/ครัวเรือน/ปี

ผู้เลิกปลูก มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 47,679.34 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้ส่วนใหญ่มาจากรายได้อื่นนอกภาคเกษตร เฉลี่ย 24,223.28 บาท/ครัวเรือน/ปี รองลงมาคือ รายได้จากพืช เฉลี่ย 21,335.75 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้อื่นในภาคเกษตร เฉลี่ย 2,120.31 บาท/ครัวเรือน/ปี

จากการเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า รายได้จากพืชของเกษตรกร 2 กลุ่มนั้นแตกต่างกันเล็กน้อยแต่รายได้อื่น โดยเฉพาะรายได้นอกภาคเกษตรแตกต่างกันมาก ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่าผู้เลิกปลูกนั้นมีทางเลือกที่จะทำกิจกรรมนอกภาคเกษตร ซึ่งให้รายได้สูงกว่าการผลิตพืชหรือข้าวสาลี จึงได้เลิกทำการผลิตข้าวสาลี

ขนาดของครัวเรือนและแรงงานในครอบครัว

ผู้ปลูกข้าวสาาลีปี 2529/30 มีขนาดของครัวเรือนและแรงงานในครัวเรือนเท่ากับผู้ไม่ปลูก คือ มีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน/ครัวเรือน เป็นแรงงาน เฉลี่ย 3 คน/ครัวเรือน ส่วนผู้เลิกปลูกนั้น มีขนาดครัวเรือนเล็กกว่าคือ มีขนาดครัวเรือน เฉลี่ย 4 คน/ครัวเรือน เป็นแรงงานเฉลี่ย 2 คน/ครัวเรือน (ตารางที่ 5.3)

จากการศึกษาในปี 2532/33 พบว่าผู้ปลูกต่อเนื่องมีขนาดครัวเรือน เฉลี่ย 4 คน/ครัวเรือน เป็นแรงงานเฉลี่ย 3 คน/ครัวเรือน ซึ่งเท่ากับผู้เลิกปลูก แสดงให้เห็นว่าแรงงานในครัวเรือน ไม่น่าจะเป็นปัจจัยที่สำคัญ ในการที่จะปลูก หรือเลิกปลูก หรือไม่ปลูกข้าวสาาลี

แหล่งเงินเชื่อปัจจัยการผลิต แหล่งกั้ยืมเงิน

ผู้ปลูกข้าวสาาลีปี 2529/30 มีแหล่งเงินเชื่อและแหล่งกั้ยืมเงิน ร้อยละ 80.8 โดยมีแหล่งเงินเชื่อ ในรูปปัจจัยการผลิตจากพ่อค้าในอำเภอฝาง แหล่งกั้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ชกส.) และจากเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้อง (ตารางที่ 5.4)

ผู้เลิกปลูก มีแหล่งเงินเชื่อและแหล่งกั้ยืมเงิน ร้อยละ 93.3 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ แหล่งเงินเชื่อ ในรูปปัจจัยการผลิตคือพ่อค้าในอำเภอฝาง และมีแหล่งกั้ยืมเงินคือ ชกส.

ผู้ไม่ปลูก มีแหล่งเงินเชื่อและแหล่งกั้ยืมเงินร้อยละ 73.1 แหล่งเงินเชื่อ ในรูปปัจจัยการผลิตคือพ่อค้าในอำเภอฝาง และแหล่งกั้ยืมเงินคือ ชกส. และเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้อง

การศึกษาถึงแหล่งเงินเชื่อ ในรูปปัจจัยการผลิต และแหล่งกั้ยืมเงินของผู้ปลูกข้าวสาาลีต่อเนื่องในปี 2532/33 พบว่าผู้ปลูกข้าวสาาลีต่อเนื่องมีแหล่งเงินเชื่อปัจจัยการผลิตและแหล่งกั้ยืมเงิน ร้อยละ 66.6 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้เลิกปลูก ซึ่งมีแหล่งเงินเชื่อ ในรูปปัจจัยการผลิตและแหล่งกั้ยืมเงินร้อยละ 71.9 ซึ่งสูงกว่าผู้ปลูกต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าผู้เลิกปลูกนั้นมีโอกาสที่จะปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนสูง ซึ่งในขณะที่เดียวกันต้อง ใช้เงินลงทุนสูง หรือทำกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูงและลงทุน

ตารางที่ 5.4 แหล่งสินเชื่อปัจจัยการผลิตและแหล่งกักขังเงินลงทุนของเกษตรกรรายย่อย
แยกตามกลุ่มที่ศึกษา

หน่วย : ราย (ร้อยละ)

การมีแหล่งสินเชื่อ/ แหล่งกักขังเงิน	ปีเพาะปลูก 2529/30			ปีเพาะปลูก 2532/33	
	ผู้ปลูก	ผู้เลิกปลูก	ผู้ไม่ปลูก	ผู้ปลูกต่อเนื่อง	ผู้เลิกปลูก
จำนวนเกษตรกร	26	15	26	9	32
มีแหล่งสินเชื่อ และแหล่งกักขังเงิน	8 (30.8)	6 (40.0)	11 (42.3)	3 (35.5)	11 (34.4)
มีแหล่งสินเชื่อ ปัจจัยการผลิต	7 (26.9)	6 (40.0)	6 (23.1)	3 (33.3)	11 (9.4)
มีแหล่งกักขังเงิน	6 (23.1)	2 (13.3)	2 (7.7)	-	9 (28.1)
ไม่มีแหล่งสินเชื่อใด ๆ	5 (19.2)	1 (6.7)	7 (26.9)	3 (33.3)	9 (28.1)
รวม	26 (100)	15 (100)	26 (100)	9 (99.9)	32 (100)

ที่มา : จากการสัมภาษณ์

สูงได้มากกว่า แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาไม่พบว่ามีเกษตรกรรายใดได้ใช้เครดิตสินเชื่อในรูปแบบปัจจัยการผลิต และกู้ยืมเงินไปลงทุนในการผลิตข้าวสาลี ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับเกษตรกรตัวอย่างในปี 2529/30 เกษตรกรทุกรายที่ปลูกข้าวสาลีจะใช้ปัจจัยการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่ส่งเสริมการปลูกเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าแม้เกษตรกรจะมีแหล่งกู้ยืมเงินลงทุนหรือมีแหล่งสินเชื่อในรูปแบบปัจจัยการผลิต ก็ยังคงไม่มีผลต่อการปลูกหรือไม่ปลูกข้าวสาลีในสภาพการณ์ปัจจุบัน แต่ในอนาคตหากเกษตรกรเห็นว่าการผลิตข้าวสาลีให้รายได้สูงพอ การที่เกษตรกรมีแหล่งสินเชื่อปัจจัยการผลิตหรือแหล่งกู้ยืมเงินลงทุน จะทำให้มีโอกาที่จะปลูกข้าวสาลีมากขึ้น

ประเด็นสำคัญจากการศึกษาลักษณะของผู้ปลูกข้าวสาลี

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่และผู้ปลูกรายย่อย สำหรับผู้ปลูกรายใหญ่นั้น ผลิตข้าวสาลีเพื่อส่งขายให้กับโรงงานแอมะแซ่ โดยภาพรวมแล้วเป็นผู้ที่มีปัจจัยการผลิตมากพอทั้งด้านทรัพยากรที่ดิน ทุน แรงงาน มีความรู้ความชำนาญในการผลิตข้าวสาลี เนื่องจากได้ผลิตต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้กลุ่มนี้ยังมีธุรกิจอื่น ๆ ควบคู่ไปกับการผลิตทางเกษตร

ผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อย จากการศึกษาลักษณะทางสังคมและทางเศรษฐกิจโดยการเปรียบเทียบกับผู้เลิกปลูกและไม่ปลูก ผลการศึกษาทั้งในปี 2529/30 และ ปี 2532/33 พบว่าลักษณะทางสังคมทั่วไปเช่น เพศ ระดับการศึกษา อายุ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย จึงไม่น่าที่จะเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับการปลูกข้าวสาลีของเกษตรกร นอกจากนี้แล้วลักษณะทางเศรษฐกิจเช่น แรงงานในครัวเรือน และการมีแหล่งสินเชื่อ ยังไม่มีผลต่อการปลูกข้าวสาลีในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า ผู้ปลูกข้าวสาลีในปี 2529/30 และผู้ปลูกต่อเนื่องในปี 2532/33 จะมีขนาดพื้นที่ทำกินที่สามารถปลูกพืชในฤดูแล้งที่มากพอจะรับเอาข้าวสาลีเข้าสู่ระบบการผลิตพืชของตน

นอกจากนี้แล้วเมื่อศึกษารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน พบว่าผู้ไม่ปลูกข้าวสาลีในปี 2529/30 มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงกว่าผู้ปลูกข้าวสาลีและผู้เลิกปลูกที่ศึกษาในปีเดียวกัน และผลการศึกษาในปี 2532/33 พบว่าผู้เลิกปลูกจะมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงกว่าผู้ปลูกต่อเนื่อง จึงอาจเป็นไปได้ว่าเกษตรกรที่ไม่ปลูกข้าวสาลีมีเวลาที่จะดูแลพืชอื่น หรือทำกิจกรรมนอกฟาร์มมากกว่าจึงทำให้มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved